

Kultura w ujęciu opisowym i normatywnym

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Stanisław Ossowski, [w:] Krzysztof Polak, *Kultura szkoły: od relacji społecznych do języka uczniowskiego*, Kraków 2017, s. 15.
- Źródło: *Społeczeństwo i polityka*, red. Wojciech Jakubowski, Konstanty A. Wojtaszczyk, Warszawa 2007, s. 55.
- Źródło: Małgorzata Gruchola, *Kultura w ujęciu socjologicznym*, [w:] *Roczniki Kulturoznawcze*, t. 1, Warszawa 2010, s. 96.

- Źródło: Tomasz Kozłowski, *Rzeczy w kulturze konsumpcji. Między uczłowieczaniem przedmiotu a uprzedmiotowieniem człowieka*, „Tematy z Szewskiej. Kwartalnik interdyscyplinarny” 2017, nr 1 (18), s. 199.
- Źródło: Krzysztof Kaczanowski, *Kim jest człowiek? Rozważania antropologa-biologa. Wykład inauguracyjny*, „Alma Mater” 2007, nr 98, s. 17.
- Źródło: Jerzy Kmita, *Późny wnuk filozofii. Wprowadzenie do kulturoznawstwa*, Poznań 2007, s. 57.
- Źródło: *Historia antykultury*, dostępny w internecie: historiasztuki.com.pl [dostęp 28.07.2020 r.].

Źródło: domena publiczna.

((Krzysztof Kaczanowski

Kim jest człowiek? Rozważania antropologa-biologa. Wykład inauguracyjny

Człowiek stworzył kulturę. Kultura, ten niebiologiczny wytwór powstały na bazie biologii, modyfikowała, modyfikuje i będzie modyfikować biologię człowieka.

Źródło: Krzysztof Kaczanowski, *Kim jest człowiek? Rozważania antropologa-biologa. Wykład inauguracyjny*, „Alma Mater” 2007, nr 98, s. 17.

O kulturze pisano wiele i w różny sposób. Wszyscy są jednak zgodni, że kultura jest ważnym elementem życia człowieka. Z tego powodu należy zastanowić się, czym jest i dlaczego jest tak ważna.

Twoje cele

- Wyjaśnisz różne ujęcia pojęcia kultury.
- Przeanalizujesz pojęcie kultury w ujęciu normatywnym i opisowym.
- Ocenisz znaczenie kultury dla życia człowieka.

Przeczytaj

Kultura według nauk

Termin „kultura” jest terminem wieloznacznym. Rozumiany jest w różny sposób, w zależności od dziedziny nauki:

w etnografii

Przedmioty materialne i zachowania ludzkie związane z danym regionem, przejawiające się w zachowanych przysłowiach, zwyczajach, obyczajach, pieśniach.

w antropologii

Przedmioty materialne, zachowania człowieka, aktywność gospodarcza, instytucje, rozrywka, religia, język.

w socjologii

Obszar związany z życiem i działalnością zbiorowości ludzkich.

w psychologii

Myśli, motywacje i zachowania jednostek i społeczności wynikające z reguł obowiązujących w danej społeczności i przejawiające się w nakazach, zakazach, ocenach, sądach, formach ekspresji.

w kulturoznawstwie

Sztuka i działalność artystyczna będąca efektem ludzkich działań.

w archeologii

Rzeczy materialne znalezione na miejscu wykopalisk, wykonane w zamierzonych czasach.

Kultura w ujęciu historycznym

W ujęciu historycznym najlepiej chyba definiuje ją Stefan Czarnowski, który kładzie nacisk na wymiar dziedziczenia kultury:

“ Społeczeństwo i polityka

Kultura to ogół wytworów działalności ludzkiej, materialnych i niematerialnych, wartości i uznawanych sposobów postępowania, zobiektywizowanych i przyjętych w dowolnych zbiorowościach, przekazywanych innym zbiorowościom i następnym pokoleniom.

Biorąc pod uwagę tę definicję, można kulturę podzielić m.in. na:

- **materialną** (wytwory działalności rąk ludzkich);
- **niematerialną** (wytwory myśli ludzkiej, wartości, sposoby postępowania).

Kultura, według Czarnowskiego, jest też przekazywana „z pokolenia na pokolenie”. Z tego powodu jej rozwój można śledzić m.in. dzięki ewolucji kultury materialnej:

Malowidło naskalne z Altamiry
Źródło: Rameessos, domena publiczna.

2

Narzędzie kamienne, tzw. *chopper* („tasak, siekacz”)

Źródło: José-Manuel Benito Álvarez (España), domena publiczna.

3

Broń i ozdoby z okresu epoki brązu

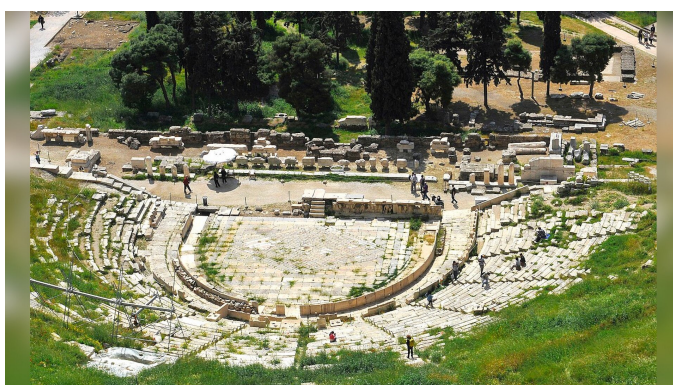
Źródło: Work of Romanian government, domena publiczna.

4

Miecze kultury halsztackiej

Źródło: Johann Georg Ramsauer, domena publiczna.

5

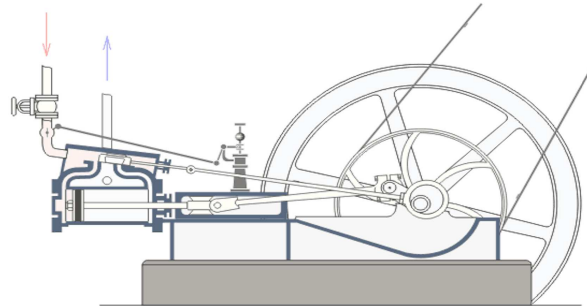
Teatr Dionizosa w Atenach

Źródło: LBM1948, CC BY-SA 4.0.

6

XV-wieczna drukarnia
Źródło: domena publiczna.

7

Maszyna parowa
Źródło: Panther, CC BY-SA 3.0.

8

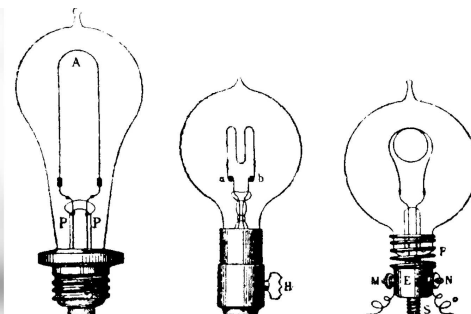
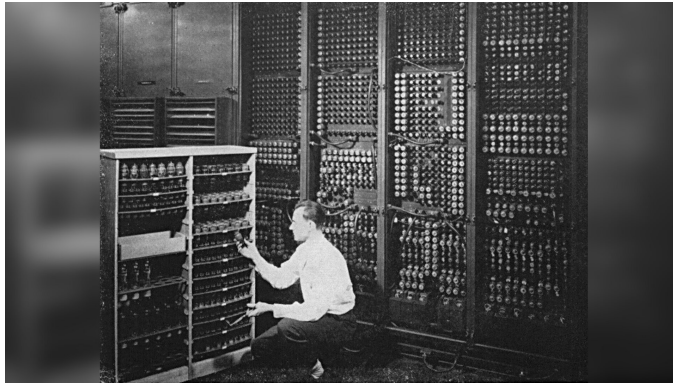

Fig. 9. Lampa żarowa Edisona. Fig. 10. Lampa Maxime'a. Fig. 11. Lampa Swana.

Żarówki konstrukcji Edisona, Maxima i Swana
Źródło: domena publiczna.

9

Komputer ENIAC

Źródło: domena publiczna.

10

Smartwatch

Źródło: Justyna Zajdel, CC BY-SA 4.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Kultura wpływa też na życie społeczne. Jest bowiem, według Czarnowskiego, „przekazywana innym zbiorowościom i następnym pokoleniom”. Wynika z tego, że poprzez kulturę człowiek socjalizuje się, ustalane są wzorce jego zachowania i jest kształtowana jego osobowość. Dzięki kulturze człowiek przyswaja sobie wartości, normy, zwyczaje czy upodobania. Dodatkowo, uczestnicząc w niej, sam ją może tworzyć.

Inne definicje kultury

Definicje psychologiczne

Definicje psychologiczne kładą nacisk na to, w jaki sposób jednostki odbierają kulturę, analizują mechanizmy uczenia się jej, formowania nawyków czy wpływu na jednostkę. Definicję psychologiczną kultury sformułował m.in. Stanisław Ossowski.

((Stanisław Ossowski

Kultura szkoły: od relacji społecznych do języka uczniowskiego

Kultura jest pewnym zespołem dyspozycji psychicznych przekazywanych w łonie danej zbiorowości przez kontakt społeczny i uzależniony od całego systemu stosunków międzyludzkich.

Źródło: Stanisław Ossowski, [w:] Krzysztof Polak, *Kultura szkoły: od relacji społecznych do języka uczniowskiego*, Kraków 2017, s. 15.

Definicje genetyczne

Definicje genetyczne kładą nacisk na pochodzenie, genezę kultury. Określają kulturę jako przeciwstawienie natury i poprzez jej charakter jako produktu stosunków społecznych. Autorem tego typu definicji jest m.in. Jerzy Kmita:

((Jerzy Kmita

Późny wnuk filozofii. Wprowadzenie do kulturoznawstwa

Kultura to zbiór przekonań normatywnych i dyrektywnych powszechnie respektowanych w danej społeczności.

Źródło: Jerzy Kmita, *Późny wnuk filozofii. Wprowadzenie do kulturoznawstwa*, Poznań 2007, s. 57.

Definicje strukturalne

Definicje strukturalne podkreślają powiązania wewnętrzne elementów kultury i całościowy charakter poszczególnych kultur. Wyróżnia się cztery kategorie elementów kultury:

- materialno-techniczne;
- społeczne;
- ideologiczne;
- psychiczne.

Tego typu definicje stworzył m.in. Claude Levi-Strauss.

Kultura masowa i kultura 2.0

Dzięki postępowi naukowo-technicznemu kultura stała się dostępna dla szerokiego grona ludzi. Uczestniczyć w niej może każdy. Jednak postęp doprowadził także do jej komercjalizacji i powstania tak zwanej kultury masowej.

Kultura masowa zazwyczaj jest przeciwstawiana kulturze elitarnej, która przekazuje treści trudne w odbiorze, erudycyjne, podczas gdy ta pierwsza – treści służące rozrywce, zdecydowanie łatwiejsze w odbiorze. Kultura masowa stała się popularna dzięki środkom masowego przekazu. Ma też tendencję do unifikowania gustów i zachowań odbiorców – następuje więc **homogenizacja kultury**. Rozpowszechniać ją i nadać jej kierunek może każdy, kto ma wpływ na treści rozpowszechniane przez środki masowego przekazu.

Nieodzowną częścią kultury, także masowej, jest obecnie **cyberkultura**, czyli połączenie techniki i kultury. Nazywana niekiedy kulturą 2.0 jest nową rzeczywistością łączącą sprzęt komputerowy, internet, wirtualną rzeczywistość i nieraz także sztuczną inteligencję.

Do jej najważniejszych cech należą:

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

kultura materialna

wytwory działalności człowieka służące do zaspokajania jego potrzeb

kultura niematerialna (duchowa)

wytwory myśli ludzkiej (sztuka, literatura, muzyka, idee)

Animacja

Polecenie 1

Zapoznaj się z animacją i zwróć uwagę na różne ujęcia terminu „kultura”, a następnie wykonaj polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D11RLLmzG>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału – wyjaśnia, czym jest kultura.

Ćwiczenie 1

Podaj kilka przejawów kultury młodzieżowej, z którymi stykasz się w swojej szkole.

Ćwiczenie 2

Zajmij stanowisko: ujęcie kultury normatywne czy opisowe – które przemawia do młodego człowieka? Swoją odpowiedź uzasadnij minimum dwoma argumentami.

Stanowisko: ujęcie normatywne ▼

Uzasadnienie:

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Dokończ zdanie.

Termin kultura jest pojęciem...

☐ zdefiniowanym jednoznacznie.

☐ szerokim.

☐ bardzo wąskim.

☐ łagodnym.

Ćwiczenie 2

Wskaż autorów definicji kultury w ujęciu normatywnym.

☐ Stefan Czarnowski

☐ Edward Tylor

☐ Alfred Kroeber

☐ Talcott Parsons

Ćwiczenie 3

Zaznacz, które zdanie jest prawdziwe, a które fałszywe.

Zdanie	Prawda	Fałsz
Opera Moniuszki „ <i>Halka</i> ” mieści się w pojęciu kultury w ujęciu normatywnym.	☐	☐
Kultura w ujęciu wartościującym jest pojęciem szerszym niż w pojęciu niewartościującym.	☐	☐
Postęp techniczny i kultura to obszary wzajemnie się wykluczające.	☐	☐
Przyśpiewki ludowe należą do kultury w ujęciu opisowym.	☐	☐

Ćwiczenie 4

Przyporządkuj przykłady do odpowiednich pojęć.

wartości

rytuały

obyczaje

symbole

krzyż

ślub

pogrzeb

sprawiedliwość

topienie marzanny

śmigus-dyngus

prawda

flaga

koszerność

wolność

godło

ostatki

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się ze zdjęciem i wykonaj polecenie.

Źródło: domena publiczna.

Wyjaśnij, przejawem jakiego rodzaju kultury jest obiekt widoczny na ilustracji.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

((Małgorzata Gruchoła

Kultura w ujęciu socjologicznym

Istnieje wiele definicji kultury, od lapidarnych: „charakterystyczny styl życia danego ludu, sposób na życie”, do enumeratywnych: „całość obejmująca wiedzę, wierzenia, sztukę, moralność, prawo, zwyczaje i inne umiejętności nabywane przez człowieka jako członka społeczeństwa”. Jedne akcentują to, co dziedziczone, a inne to, co nowe; jedne mówią wyłącznie o procesach i czynnościach związanych z pracą lub z czasem wolnym od pracy, inne natomiast uwzględniają to jedynie, co stanowi sumę wytworów przekazywanych z pokolenia na pokolenie; jedne definicje mają charakter opisowy, inne wartościujący. Najogólniej rzecz ujmując, „kultura to ogół wytworów działalności ludzkiej, materialnych i niematerialnych, wartości i uznawanych sposobów postępowania, zobiektywizowanych i przyjętych w dowolnych zbiorowościach, przekazywanych innym zbiorowościom i następnym pokoleniom”. Wyróżnia się dwa ujęcia kultury:

1) atrybutywne – kultura uniwersalna;

2) dystrybutywne – kultura jako zbiór cech kulturowych, określający konkretne zbiorowości (np. kultura polska, rosyjska czy szwajcarska).

Źródło: Małgorzata Gruchoła, *Kultura w ujęciu socjologicznym*, [w:] *Roczniki Kulturoznawcze*, t. 1, Warszawa 2010, s. 96.

Zaznacz, które zdanie jest prawdziwe, a które fałszywe.

Zdanie	Prawda	Fałsz
W tekście zawarto definicję kultury w ujęciu opisowym.	☐	☐

Zdanie	Prawda	Fałsz
Kultura uniwersalna jest kulturą charakteryzującą grupy etniczne.	☐	☐
Kultura jest wyłącznie „sposobem na życie”.	☐	☐
Kultura jest tworem dynamicznym, w którym przeplatają się elementy stare z nowymi.	☐	☐

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

((Tomasz Kozłowski

***Rzeczy w kulturze konsumpcji. Między
uczłowieczaniem przedmiotu a
uprzedmiotowieniem człowieka***

Ludzka, naturalna orientacja na przedmiot (potrzeba posiadania) może mieć co najmniej dwa wyjaśnienia, oba zresztą sytuujące się w spektrum zainteresowań nauk ewolucyjnych. Pierwsze z nich to fakt, że ludzie jako gatunek są zwierzętami terytorialnymi. Przy czym nie chodzi tu tylko o terytorializm grup ludzkich (zbiorowości łowiecko-zbierackich), które posiadają swoje konkretne obszary działania, po czym zmieniają je na kolejne. Ludzie – również jako jednostki – są stworzeniami terytorialnymi, w sposób niejako „instynktowny” potrzebują swojej i tylko swojej przestrzeni, do której skłonni są dopuścić jedynie najbliższych (z łatwością można tę prawidłowość zaobserwować wśród szympanсів, a nawet „niższych” ssaków, jak choćby psy, które także mają swoje ulubione zabawki, bronią ich, walczą o nie, nie lubią się nimi dzielić etc.). Drugie wyjaśnienie łączy się z kolei ze strategią rozrodczą i wynikającą częściowo z niej koniecznością konkurencji z innymi członkami swojej grupy, co stanowi niezwykle ważny element ustalania hierarchii: „muszę wiedzieć, czym dysponuję, ażeby lepiej umiejscowić się w strukturze grupy. Być może posiadam atrybuty, dzięki którym moja pozycja będzie lepsza, a być może takich atrybutów nie posiadam. Lepiej wpierw sprawdzić, czym dysponują inni”. Sposobem na dodanie sobie takich atrybutów mogą być właśnie przedmioty, które ktoś posiada, inna osoba zaś – do ich posiadania aspiruje. Wyższe miejsce w hierarchii z kolei przekłada się na większe szanse na skuteczne rozmnożenie się. Fakt ewolucyjnej, a więc biologicznej podbudowy oznacza również, że owa

„orientacja” na aspekt materialny przekazywana jest z pokolenia na pokolenie, jako że przodkowie, którzy uwzględniali owe zmienne, odnosili lepszy sukces rozrodczy i z większą skutecznością propagowali swoje geny.

Źródło: Tomasz Kozłowski, *Rzeczy w kulturze konsumpcji. Między uczłowieczaniem przedmiotu a uprzedmiotowieniem człowieka*, „Tematy z Szewskiej. Kwartalnik interdyscyplinarny” 2017, nr 1 (18), s. 199.

Wyjaśnij, co według autora odróżnia człowieka od zwierząt.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

“ *Historia antykultury* ”

Co jest istotą kultury

Słowo **kultura** wywodzi się z łacińskiego słowa **colere** oznaczającego uprawę, pielęgnację, doskonalenie. Początkowo oznaczało ono po prostu uprawę rolniczą i było przeciwstawiane naturze, a więc rzeczywistości samoistnej, nie poddanej świadomemu i celowemu formowaniu. **We wszystkich znaczeniach słowa kultura zawarty jest ten element celowego przekształcania formy i rozwoju.** Na tej samej zasadzie do „kultywacji” należą również zabiegi służące powstrzymaniu regresu – podobnie jak podlewanie rośliny zapobiega jej wędnięciu.

Dzisiejsze znaczenie pojęciu kultura nadał Marcus Tullius Cicero (106-43 BC), używając po raz pierwszy w dziele *Disputationes tusculanae* terminu *cultura animi* w odniesieniu do filozofii, i nadając jej znaczenie „uprawy umysłu”.

Jeśli zatem sens kultury tkwi w doskonaleniu, to – w odróżnieniu od definicji Ruth Benedict – nie można za kulturę uznać zbioru dowolnych wzorców zachowań, a tylko takich, których celem jest rozwój, pielęgnacja i doskonalenie. Jednak – odwołując się do wcześniejszych uwag – są to bez wyjątku zachowania, które (1) nie dają człowiekowi zmysłowej przyjemności, (2) wymagają wysiłku celowego i systematycznego, (3) na ich efekty trzeba zwykle długo czekać i (4) ich efektem jest mniej lub bardziej doskonała, nowa forma.

Nie ma najmniejszych podstaw, aby wywodzące się jeszcze ze starożytności i jednoznaczne, w głębokim sensie „pozytywne” pojęcie

kultura rozszerzać o treści z tym znaczeniem sprzeczne tylko dlatego, że tak napisała jakaś pani w Ameryce prawie sto lat temu, albo dlatego, że antropologom wygodnie jest używać w ich slangu branżowym pojęcia kultura w szerszym znaczeniu.

Wprost przeciwnie – **uzasadnione jest rozumienie pojęcia kultura jako zbioru tylko takich wzorców zachowań, których celem jest doskonalenie (budowa, konstruowanie, rozwój, kwalifikacje, wiedza) osiąganego kosztem regularnego wysiłku (praca, nauka, ćwiczenie, trening) zwięźzonego dziełem (materialnym lub niematerialnym) i nagradzanego satysfakcją (podziwem, uznaniem, zachwytem, szacunkiem, pieniędzmi).**

W największym uproszczeniu można powiedzieć, że **kultura to nawyk twórczego wysiłku podejmowanego dla osiągnięcia satysfakcji – i od razu trzeba dodać – i nic więcej.**

Źródło: *Historia antykultury*, dostępny w internecie: historiasztuki.com.pl [dostęp 28.07.2020 r.].

Wyjaśnij, czy autor poniższego tekstu jest bliższy pojęciu kultury w ujęciu normatywnym czy opisowym.

Dla nauczyciela

Autorka: Małgorzata Krzeszowska

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Kultura w ujęciu opisowym i normatywnym

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

II. Różnorodność kulturowa.

Uczeń:

6) analizuje na przykładach zjawisk kulturowych cechy kultury masowej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśni różne ujęcia pojęcia kultury;
- przeanalizuje ujęcie kultury w ujęciu normatywnym i opisowym;
- oceni znaczenie kultury dla życia człowieka.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca;
- mapa myśli.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Podanie tematu i celów zajęć.
2. Rozmowa na temat potocznego rozumienia kultury. Uczniowie wypowiadają się, co jest dla nich przejawem kultury i jak rozumieją to pojęcie. Swoje myśli umieszczają na tablicy w postaci mapy myśli. Na koniec wybrana osoba podsumowuje rozmowę.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie zapoznają się z treścią lekcji. Następnie porównują poznane definicje z myślami umieszczonymi na mapie myśli.
2. Uczniowie dzielą się na dwie grupy i zapoznają z animacją. Pierwsza grupa zwraca uwagę na wartościujące ujęcie kultury, druga – na niewartościujące.
3. Następnie uczniowie mają za zadanie przekonać drugą grupę o słuszności swojej definicji. W tym celu łączą się w pary, w których jedna osoba była w grupie 1, a druga w drugiej. W parach przeprowadzają rozmowy. Na koniec każda para decyduje, za którą definicją się opowiada.
4. Następuje dyskusja na temat: czy kultura jest ważna w życiu młodego człowieka? Jak młody człowiek uczestniczy w kulturze? Na koniec wybrana osoba podsumowuje dyskusję.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie wykonują ćwiczenia 1–4 z e-materiału.

Praca domowa:

Uczniowie wykonują pozostałe ćwiczenia z e-materiału.

Materiały pomocnicze:

Antonina Kłosowska, *Socjologia kultury*, Warszawa 2007.

Małgorzata Gruchoła, *Kultura w ujęciu socjologicznym*, „Roczniki Kulturoznawcze”, t. 1, Warszawa 2010.

Tomasz Kozłowski, *Rzeczy w kulturze konsumpcji. Między uczłowieczaniem przedmiotu a uprzedmiotowieniem człowieka*, „Tematy z Szewskiej. Kwartalnik interdyscyplinarny” 2017, nr 1 (18).

Historia antykultury, historiasztuki.com.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie mogą zapoznać się z multimedium wcześniej i przygotować prezentację na temat różnych ujęć kultury.